

Cserealap

2016 január 19. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

Értékelés kiválasztása Még nincs értékelve

Mérték

A kémhistóriák hátterét általában kivárhatatlanul hosszú id?re titkosítják. Az 1960-ban a Szovjetunió felett lel?tt U–2-es kémrepül?gép egykori szerel?je még ma is kénytelen lakatot tenni a szájára.

A filmrendez? fantáziáját azonban nem kötik a „min?sített információk”.

A hidegháború történetének emblematikus fogolycseréjét bonyolították le 1962. február 10-én reggel 8 óra 52 perckor a Berlint Potsdammal összeköt?, a Havel folyót átszel? Glienicke hídon: „Abel ezredest”, az akkor már négy éve a texasi Austin büntetés-végrehajtó intézetében sínyl?d? szovjet „mesterkémet” cserélték ki Francis Gary Powers századosra, a Szverdlovszk felett 1960. május 1-jén lel?tt U–2-es amerikai kémrepül?gép pilótájára. A csereügyletben a tranzakciót elképeszt? szakszer?séggel megszervez? James Britt Donovan brooklyni ügyvéd kitartásának köszönhet?en – manapság úgy mondanánk, árukapcsolásként – az NDK belügyi szerveinek fogságában tartott Frederic L. Pryor amerikai diákot is szabadon engedték néhány kilométerrel arrébb, a hidegháborús id?szak legendás határátkel? helyén, a Checkpoint Charlie-nál.

Az ügyvédet alakító Tom Hanks instrukciót kap a rendez? Spielbergt?l – Forrás: InterCom

Az esetet Steven Spielberg megfilmesítette. A sztárrendez? – szakítva a hollywoodi történelmi mozik heroizáló gyakorlatával – meglep? történeti h?séggel, csupán apró részleteket megváltoztatva a 2015-ös év egyik legjobb, kasszasikert is hozó filmjét alkotta meg. A Kémek hídja (Bridge of Spies) jelenleg is látható a hazai mozikban.

Megúszta a tisztogatásokat

De hogyan is találkozott a történet két szála, „Abel ezredes” New York-i kémtevékenysége és a CIA – valamint a Lockheed repül?gépgyártó konszern – szolgálatában álló Powers kapitány életútja egy berlini acélhídon, a hidegháború id?szakának talán leghíresebb fogolycsere-akciójában? És hogyan keveredik – ha csak érint?legesen is – magyar szál a krimibe ill? sztoriba?

„Abel ezredes” – igazi nevén William August Fischer, oroszosan Viljam Genrihovics Fiser – 1903. július 11-én született Newcastle-ban, orosz emigráns szül?k második gyermekeként. Apja – volgai német – forradalmár volt, Leninnel együtt oktatott a szentpétervári m?szaki egyetemen, 1896-ban letartóztatta a cári titkosszolgálat, az Ohrana, és háromévesbels? szám?zetésre ítélték. 1901-ben kitoloncolták feleségével együtt, és Newcastle-ban telepedett le. Az orosz forradalom gy?zelme után, 1921-ben a család hazatelepedett, s a 18 éves Willie a Kominternnél kezdett el dolgozni fordítóként. (Öt nyelven – oroszul, angolul, németül, lengyelül és jiddisül – beszélt folyékonyan.) 1925 és 1926 között a Vörös Hadseregben rádiós kiképzést kapott, majd beszervezte az OGPU, a

Szovjetunió hírszerzéssel és elhárítással foglalkozó politikai rend?rsége, a KGB el?dje. (Ekkor változtatták nevét hivatalosan is Viljam Genrihovics Fiserre.) 1936-ig Norvégiában, Törökországban, az Egyesült Királyságban és Franciaországban folytatott kémtevékenységet, akkor hazatért. Csodával határos módon megúszta a tisztogatásokat, de 1938-ban elbocsátották az id?közben NKVD-vé átalakult OGPU-tól.

A nagy honvéd? háború idején rádiósokat képzett ki, és komoly szerepet játszott a németeket megtéveszt? egyik legjelent?sebb akcióban, a Berezina hadm?veletben. Ennek elismeréseképpen a szovjet kémkörökben legirigyeltebbnek tartott feladattal bízták meg: átdobták az Egyesült Államokba, ahová Párizson és Québecen keresztül 1948. november 17-én érkezett meg, egy már elhalálozott litván bevándorló, Andrew Kayotis útlevelével.

Fiser – alias Kayotis – amerikai kémtevékenységér?l keveset tudni. El?ször 1950-ben került veszélybe, amikor Julius és Ethel Rosenberget letartóztatta az FBI, de az amerikai atomtitok kiszolgáltatói nem tudtak Fiserr?l, így nem is árulhatták el. Lebukása felettébb bizarr – s a szovjet kémhálózatra olyannyira jellemz? – körülmények között következett be. New York-i összeköt?je egy bizonyos Reino Häyhänen nev? finn-szovjet ügynök volt, aki annyira kicsapongó életvitelt folytatott, hogy Fiser követelni kezdte a moszkvai központtól, hogy hívják haza és váltsák le. Amikor a korhely kém megkapta a felszólítást a hazatérésre, gyanút fogott, és 1957. május 4-én feladta magát az FBI-nak, s azzal a lendülettel beköpte a hálózat valamennyi tagját, köztük Fisert is.

Azonnal megkezdték Fiser megfigyelését, s június 21-én reggel hétkor FBI-ügynökök rontottak be a szovjet mesterkém brooklyni lakásába. Az ügynökök ezredesnek szólították – Häyhänen úgy tudta, ez a rangja –, s Fiser attól kezdve Rudolf Abelnek adta ki magát, egy már régen elhunyt kollégája nevét felvéve. „Abel ezredes” kirendelt véd?je James B. Donovan brooklyni, ír származású biztosítási ügyvéd lesz (Spielberg filmjében Tom Hanks játssza, kit?n?en), aki olyan szakértelemmel és odaadással végzi feladatát, hogy Abel elkerüli a halálbüntetést, s „mindössze” harminc év börtönre ítélik. Amelyb?l alig több, mint négyet kell leülnie, mivel 1962. február 10-én fogolycsere keretében szabadon engedik a berlini Glienicke hídnál, a „kémek hídjánál”.

A KGB csápjai

Abelt, azaz Fisert Moszkvában h?sként fogadta Vlagyimir Szemicsasztnij, a KGB f?nöke. Személye köré legendát építenek, ? lesz a h?s, aki sohasem tört meg – valóban nem „köpött” a fogsága négy évében –, s a másik oldalon is tisztelik hajlíthatatlansága miatt. Donovan 1964-ben írt könyvében (Idegenek a hídon) bevallja: „csodáltam Abelt, mint magánembert”, Allan Dulles, a CIA igazgatója pedig azt találja mondani, hogy „bárcsak lenne most az orosz f?városban három-négy olyan ügynökünk, mint Abel”.

Mindez zene volt a moszkvai központ füleinek, ugyanis eltakarta a prózai valóságot: azt, hogy Fiser New York-i nyolc éve alatt egyetlen ügynököt sem tudott beszervezni, és semmilyen érdemi információ birtokába sem jutott. Az ünneplésre okot adó h?si cselekedetek hiányát azzal magyarázták, túl titkosak ahhoz, hogy nyilvánosan megünnepelhessék. Fiser hazatérése után kapott egy széket a KGB külföldi illegálisokkal foglalkozó ügyosztályán, de asztalt már nem… Amikor egy barátja megkérdezte t?le, mivel foglalkozik, Fiser azt felelte: „Kiállítási tárgy vagyok.” Némi lelki gyógyírt csak az adott neki, hogy konzultánsként ellátogathatott a szovjet blokk néhány országába, így az NDK-ba és Magyarországra. Er?s dohányos volt – amint az a filmben is látható, a legjobb mellékszerepl? Oscar-díjára felterjesztett brit színész, Mark Rylance alakításában –, 1971. november 15-én tüd?rákban halt meg. Tíz évvel azok után, hogy beárulója, Reino Häyhänen máig tisztázatlan körülmények között egy pennsylvaniai országúton autóbaleset áldozata lett.

A KGB csápjai messzire elértek…

A regényes történet másik f?szerepl?je, Francis Gary Powers kapitány akkor született, amikor Fiser már 26 éves volt: 1929. augusztus 17-én, hatgyermekes szegény bányászcsalád egyetlen fiaként. Miután diplomázott a tennessee-i Molligan College-ban, belépett az Egyesült Államok légierejéhez, ahol a legkiválóbb pilóták közé emelkedett, ezért is szervezte be a CIA az ötvenes évek végén beindított U–2 kémrepül?programba.
Powers végzetes küldetésére 1960. május elsején szállt fel a pakisztáni Pesavar amerikai légitámaszpontjáról a Lockheed által gyártott U–2-es kémrepül?gépével. A U–2-ket rendkívül könny?re tervezték, a kor legélesebb fényképez?gépeivel szerelték fel, amelyek a sztenderd repülési magasságból, 21 ezer méterr?l nem kevesebb, mint ötezer négyzetkilométeres területet tudtak befogni kameráikkal. A gép sebessége ugyan alig haladta meg a 600 kilométer/órát, de mivel – az amerikaiak hite szerint – a szovjetek számára elérhetetlen magasságban repült, nem kellett attól tartani, hogy lel?hetik.

Powers gépe már 1500 kilométerre a szovjet határon belül járt, Szverdlovszk fölött, az Urál térségében, amikor a U–2-est rakétatalálat érte. A szovjetek ugyanis – az amerikaiak tudtán kívül – kifejlesztették az S–75 Dvina mintájú föld-leveg? rakétájukat, amelyb?l nyolcat l?ttek fel Powers gépére, s amelyek közül az egyik el is találta a repül?t. A pilótának nem sikerült megnyomnia a gép önmegsemmisít? gombját, s katapultálni is csak óriási nehézségek árán tudott. Oxigéncsöve beleakadt a gép egyik kampójába, s csak az utolsó pillanatban sikerült késével elvágnia azt. Powers épségben földet ért, s a gép sem tört ripityára. A kémgép lelövésének különös történetéhez tartozik, hogy az oroszok több elfogó vadászgépet is felküldtek a U–2 lelövésére, de 21 kilométer magasságba nem tudtak feljutni a MiG–19-esek, s?t, az egyiket – tévedésb?l – le is szedték egy S–75 Dvina rakétával.

Powers elfogását sokáig titokban tartották az oroszok, így óriási csinnadrattával tudták leleplezni az amerikaiak fed?sztorijának hazug mivoltát – Eisenhower elnök ugyanis azt állította, hogy meteorológiai célú repülés közben t?nt el az U–2-es és Powers. A pilótát 1960. augusztus 17-én a moszkvai nyilvános tárgyaláson tíz évre ítélték, amelyb?l az els? hármat a vlagyimiri, Moszkvától száz kilométerre fekv? szigorított börtönben kellett volna letöltenie. A három évb?l azonban csak másfél év lett, mivel az 1962. február 10-i fogolycsere keretében kiszabadult.

Powers fogva tartásának körülményeir?l nem sokat tudunk, a filmben bemutatott, a pilóta lelki megtörésére alkalmazott eljárás – tudniillik hogy heteken át nem hagyták aludni – nagy valószín?séggel csak a képzelet m?ve. Bár nem kizárható, hogy a KGB kihallgatói így próbáltak meg kiszedni min?sített információkat a foglyul ejtett amerikaiból.

Megtagadott engedély

És most kanyarodjunk el a ferihegyi repül?térre, merthogy az U–2-es ügy szálait jómagam 1992-ben Budapesten próbáltam kibogozni. Huszonhárom évvel ezel?tt az id?közben jobblétre szenderült Pesti Hírlap újságírójaként terjedelmes cikket írtam a Lockheed és a Malév közös vállalkozásáról, az egész kelet-európai térség repül?gép-szervizelésére létrehozott Aeroplex történetér?l. Kutatómunkám során a Lockheed magyar származású lobbistája és részvényese, Fehér Kornél arról is beszélt, hogy az Aeroplex ügyvezet?je, Frank Dewar 32 évvel korábban kulcsszerepet játszott a legendás U–2 kémrepül? balul végz?d? szverdlovszki küldetésében. Az akkor 59 éves Dewar annyit elárult nekem, hogy a Lockheed szerel?jeként ? készítette el? Pesavarban a kémgép repülését, s már-már beadta a derekát, hogy mindent elmond a b? három évtizeddel korábban történtekr?l, amikor hirtelen megtorpant. „Engedélyt kell kérnem egy bizonyos helyr?l” – komorodott el.

Egy héttel kés?bb újból Ferihegyen jártam Dewarnál, aki szomorúan közölte, nem kapta meg az engedélyt. „Miért nem? Hiszen már egy emberölt? eltelt a történtek óta, a hidegháborúnak vége, a Szovjetunió már nem is létezik!” – er?lködtem, de ? csak annyit mondott: „Still classified” (Az információ még mindig min?sített).

Annyit azonban sikerült kiderítenem, hogy Dewar még mindig él, ma már 82 éves. 1957 márciusa és 1961 októbere között a Lockheed elektronikai szerel?jeként a tengerentúlon teljesített szolgálatot, részben a CIA fizetési listáján, s – ahogy Fehér Kornéltól megtudtam – kulcsszerepe volt a kudarcba fulladt U–2-misszióban, sok más, a „kommunista országok fölé indított” repüléssel együtt. A kés?bbiekben szorgalmasan lépkedett felfelé a Lockheed házon belüli ranglétráján, míg végül 1992 februárjában ?t bízták meg az Aeroplex létrehozásával – ?k szervizelték a 33 gépb?l álló Malév-légiflotta mellett bérmunkában megannyi kelet-európai társaság gépeit is.
1993-ban egy moszkvai üzleti útja során Dewar találkozott Leonyid Szeljakovval, a Tupoljev tervez?iroda f?mérnökével, akit 33 évvel korábban azzal bíztak meg, hogy vizsgálja át a lel?tt U–2-es high-tech berendezéseit. Szeljakov mindezt olyan sikerrel tette, hogy néhány éven belül a MiG-ek már rendelkeztek azokkal a technikai megoldásokkal, amelyekr?l az Egyesült Államokban azt hitték, húsz évre lesz szüksége az oroszoknak a kifejlesztésükhöz.

Dewarnek megmutatták a lel?tt gép Moszkvában ?rzött maradványait is. Az egykori technikus döbbenten tapasztalta, hogy szinte minden, kulcsfontosságú berendezés teljes épségben maradt, nyitott könyvként Szeljakov mérnök és csapata számára.

Ch. Gáll András - www.magyaridok.hu

Tisztelt olvasók! Legyenek olyan kedvesek és támogassák "lájkukkal" a **Flag Polgári Magazin** facebook oldalát, a következ? címen: https://www.facebook.com/flagmagazin
- Minden "lájk számít, segíti a magazin m?ködését!

Köszönettel és barátsággal!
www.flagmagazin.hu]]>

Tisztelt olvasók!
Legyenek olyan kedvesek és támogassák "lájkukkal" a **Flag Polgári Magazin** Twitter oldalát a következ? címen: https://twitter.com/syracuse73. illetve a Facebook oldalát pedig az alábbi címen: https://www.facebook.com/flagmagazin
- Minden "lájk számít, segíti a magazin m?ködését!

Köszönettel és barátsággal!

www.flagmagazin.hu

Ajánló